РЕПУБЛИКА СРБИЈА

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Б е о г р а д

411-9/2026

дел. бр. 33740 датум: 17. септембар 2026. год.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ

МОНИТОРИНГ ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Извештај о посети
Васпитно-поправном дому у Крушевцу

Београд, септембар 2026. године

САДРЖАЈ

1. УВОД 3
1.1. МАНДАТ НПМ 3
1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ 4
1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ 4
1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ 4
1.2.3. САРАДЊА СА НПМ 4
2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ 5
2.1. ТРЕТМАН У ОДЕЉЕЊУ ЗА ИНТЕНЗИВНИ РАД 5
2.2. ОДЕЉЕЊЕ ПОЈАЧАНОГ НАДЗОРА 7
2.3. ВАНРЕДНИ ДОГАЂАЈИ 8
2.4. ПОВРЕДЕ 10
2.5. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ 11
2.5.1. ПОДНЕСЦИ И ПРИТУЖБЕ 13
3. ПРЕПОРУКЕ 14

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака[1] прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,[2] којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,[3] Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Одбор за људска права Ваљево, Кликактив – Центар за развој социјалних политика и Групу 484.

[1] "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.
[2] Потписан 12. децембра 2011. год.
[3] Објављен на интернет страници Заштитника грађана 02. септембра 2024. год.

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

УСТАНОВА	Васпитно-поправни дом у Крушевцу
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	2. март 2026. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА ПОСЕТЕ	Тематска
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Провера постојања појаве тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Ненајављена посета
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са удружењем Центар за интеграцију младих
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: Марко Анојчић, *Заштитник грађана / Одељење НПМ* Чланови тима: Марко Тошић, *Центар за интеграцију младих* др Снежана Павлекић, *лекар специјалиста судске медицине* доц. др Тијана Петровић, *лекар специјалиста судске медицине*

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

НПМ је посету Заводу обавио у складу са претходно утврђеном методологијом која је развијена ради остваривања циља посете, односно провере постојања појаве тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака. Методологијом је предвиђено да НПМ разговара са лицима лишеним слободе која су у већем ризику од лошег поступања – лица која се налазе у затвореном одељењу завода и на извршењу дисциплинских и посебних мера за одржавање реда и безбедности, да оствари увид у евиденције и другу документацију о притужбама чији је предмет тортура или друго лоше поступање, примени мера принуде, повредама лица лишених слободе и другим ванредним догађајима, као и да обави појединачне разговоре са лицима која су учествовала у догађајима који носе ризик од злостављања.

1.2.3. САРАДЊА СА НПМ

Руководство Завода и сва службена лица су остварила сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да обави своју дужност. НПМ су пружене све тражене информације, омогућен приступ просторијама, преглед, увид у и фотокопирање тражене документације, као и несметан и ненадзиран разговор са штићеницима по избору чланова тима НПМ.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ

2.1. ТРЕТМАН У ОДЕЉЕЊУ ЗА ИНТЕНЗИВНИ РАД

Одељење за интензивни рад (ОИР) се и даље налази у објекту А4. Као што је констатовано приликом претходне посете НПМ,[4] у плану потпуно нови објекат за смештај овог одељења, а пројектна документација је израђена. Поред тога, објекат који се раније користио за радно ангажовање штићеника и који се дуже време не користи ће бити намењен за потребе радног ангажовања штићеника ОИР.

Додатно, у току су радови на реновирању објекта који се тренутно користи за ОИР, па долази до размештаја штићеника. У тренутку посете, сви штићеници са једног спрата су привремено били смештени у заједничку просторију у приземљу, где ће се налазити до завршетка радова.

НПМ би желео да од ВПД Крушевац добије информације о реновирању објекта који тренутно користи Одељење за интензивни рад.

Уочен је виши степен физичке обезбеђености објекта ОИР. Око зграде је постављена плетена жица са додатком жилет жице на врху. Процењено је да је она неопходна због безбедности штићеника и запослених. У односу на претходно утврђено стање, на прозорима просторија које користе штићеници уклоњена је раније нанета боја и постављена бела непрозирна фолија. Имајући у виду да је реч о привременом смештају и да је планирана изградња новог објекта ОИР, НПМ ће питање физичких карактеристика овог простора сагледавати у контексту коначног решења смештаја овог одељења.

Штићеници ОИР су укључени у активности предвиђене програмом поступања. То обухвата индивидуални и групни рад, као и различите тематске радионице, између осталог о управљању бесом, злоупотреби психоактивних супстанци и самоповређивању. У погледу специјализованих програма постоји одређени степен избора штићеника у односу на учешће у појединим активностима.

Према подацима о реализацији специјализованих програма, у ОИР је у периоду од априла до децембра 2025. године пилотиран специјализовани програм „Животне кризе и њихово превазилажење“, усмерен на превенцију аутодеструктивног понашања, односно самоповређивања и покушаја суицида. Програм је реализован са једном групом штићеника, кроз укупно 20 радионица, у складу са предвиђеним планом и програмом. Од осталих специјализованих програма који су реализовани у установи, штићеници ОИР су били укључени и у Специјализовани програм за групни рад са зависницима од дрога. У периоду од јануара до марта 2025. године овај програм реализован је у три групе, од којих је једна била формирана у ОИР. Преостала два програма реализована у том периоду – Специјализовани програм за починиоце насилних кривичних дела и Општи когнитивно-бихејвиорални специјализовани програм – нису спровођени са штићеницима ОИР.

О реализацији радионица и учешћу штићеника води се евиденција која садржи податке о присутности, учешћу у раду и односу према другим учесницима и реализаторима, а

[4] Извештај о посети Васпитно-поправном дому у Крушевцу, бр. 411-49/24 од 13. јануара 2025. год.

информације о раду достављају се и матичним васпитачима. Учешће и напредовање штићеника додатно се прате кроз систем бодовања и нивоа.

Матични васпитачи редовно обилазе штићенике распоређене у ОИР, што омогућава одржавање континуитета рада са њима, односа поверења и мотивације за напредовање. Овакав начин рада је значајан за припрему штићеника за повратак у општи режим и успешнију адаптацију.

Посебан утисак оставља пројекат "Шапа спаса", који се реализује у сарадњи са удружењем из Београда. Програм подразумева рад са псима, теоријску и практичну обуку из области кинологије, као и радионице креативног писања. Према наводима запослених, код штићеника који учествују у пројекту примећени су позитивни ефекти у смислу развоја емпатије, одговорности, емоционалне стабилности и смањења анксиозности и агресивности. Посебно је наглашено да ће пројекат бити настављен и у наредном периоду, као и да ће у њега бити укључени и штићеници Одељења за интензивни рад.

Поред наведених облика третманског рада, штићеницима ОИР доступне су и образовне, спортске, рекреативне и друге активности. Доступна им је и библиотека. Приликом реновирања дворишта испред објекта постављен је кош са мањим тереном, што је изазвало велико задовољство и додатно интересовање за спортске активности. Штићеници наводе да доста времена проводе на кошаркашком терену.

Установа ће проширити и могућности радног ангажовања штићеника. У сарадњи са друштвено одговорном компанијом организовано је њихово укључивање у послове конфекционирања папира и папирне галантерије, за шта ће остваривати новчану накнаду у складу са прописима. Овакав вид ангажовања доприноси развијању радних навика, осећаја корисности и одговорности, као и стицању практичних вештина које могу бити значајне након изласка из Дома. Такође, радни ангажман утиче и на њихов напредак кроз систем бодовања и нивоа.

НПМ би желео да од ВПД Крушевац добије информације о реализацији плана за радно ангажовање штићеника Одељења за интензивни рад.

НПМ је током ове посете уочио да је, у односу на раније утврђено стање, дошло до проширења и садржајног обогаћивања активности које се штићеницима ОИР стављају на располагање. Посебно се издвајају развој специјализованих програма, образовних активности, планираног радног ангажовања, спортских и рекреативних активности, као и различитих психосоцијалних и васпитно-корективних садржаја. У том смислу, НПМ уочава напоре установе да третман у ОИР буде садржајнији и усмерен ка развоју знања, вештина и позитивних образаца понашања.

Међутим, у разговорима са штићеницима нису у потпуности потврђене информације о обиму и континуитету наведених активности. Штићеници нису увек били у довољној мери упознати са садржајем, циљевима и могућностима које им стоје на располагању у оквиру програма поступања. НПМ је стога уочио извесно неслагање између формалног описа имплементације програма и начина на који га штићеници доживљавају у свакодневном режиму боравка у ОИР.

Ово је нарочито значајно имајући у виду да је управо интензивирање третмана у ОИР било предмет ранијих препорука НПМ. У претходним извештајима НПМ је указивао да режим овог одељења треба да буде усмерен пре свега на третман, а не само на издвајање и надзор штићеника. Садашњи налази указују на одређени напредак у погледу доступности различитих садржаја, али истовремено показују да је потребно наставити са њиховим јасним повезивањем са индивидуалним потребама, циљевима третмана и припремом штићеника за повратак у мање рестриктиван режим.

Посебно је значајно питање припреме штићеника за отпуст. Иако се припрема за отпуст формално спроводи, у разговорима са штићеницима уочено је незадовољство степеном подршке коју добијају у припреми за живот након напуштања установе. Поједини штићеници немају јасну представу о томе шта их након отпуста очекује, а неки су указивали и на очекивање повратка ранијим обрасцима понашања. Ово указује да, поред развоја активности у самој установи, значајан изазов и даље представља обезбеђивање континуитета подршке након отпуста и ефикасније повезивање установе са службама и институцијама у заједници.

2.2. ОДЕЉЕЊЕ ПОЈАЧАНОГ НАДЗОРА

У Дому се за смештај штићеника под појачаним надзором користи више простора. Поред објекта А0, који је и раније био намењен овом режиму и у којем се у време посете у једној од спаваоница налазило четворо штићеника, за смештај под појачани надзор користила се и једна спаваоница у Одељењу за интензивни рад, у којој су у време посете била смештена три штићеника, као и једна спаваоница у женском одељењу, која је у време посете била празна.

Дом настоји да обезбеди континуитет образовања и за штићенике који се налазе у Одељењу појачаног надзора. У објекту А0 формирана је учионица, што представља услов за организовање наставе за штићенике у овом режиму. Међутим, реализација наставе у оваквим условима представља изазов, између осталог и због страха наставника да самостално раде са појединим штићеницима, због чега се методологија и начин реализације наставе прилагођавају конкретним безбедносним околностима.

НПМ позитивно оцењује настојање установе да ни чињеница да се штићеник налази у режиму појачаног надзора сама по себи не буде препрека за наставак образовања. Имајући у виду значај образовања за третман и припрему штићеника за живот ван установе, потребно је обезбедити да штићеници у овом режиму не буду ускраћени или значајно ограничени у образовним активностима.

Режим појачаног надзора у ВПД Крушевац тренутно нема довољно јасно изражену третманску компоненту. У односу на ОИР, где постоји настојање да се боравак у овом одељењу повеже са интензивнијим стручним радом и различитим облицима третмана, у ОПН се појачани надзор у већој мери испољава кроз ограничење активности и издвајање штићеника, док садржаји усмерени на њихову промену понашања, развој вештина и припрему за повратак у редовни режим нису у довољној мери заступљени. Контакти са васпитачима се углавном своде на размену информација, изношење потреба и притужби штићеника и кратку проверу њиховог стања, без уоченог значајнијег интензивирања индивидуалног или групног третманског рада.

Запослени су навели да штићеници у овом режиму најчешће бораве релативно кратко, као и да код већег броја постоје проблеми у вези са агресивним понашањем, психичким

тешкоћама и употребом медикаментне терапије, што отежава организовање интензивнијег третманског рада. НПМ уважава наведене околности, али оне саме по себи не би требало да представљају разлог да се третмански садржаји значајно смање. Напротив, код штићеника чије понашање или психосоцијалне тешкоће представљају разлог за појачан надзор, потреба за стручним и структурисаним радом може бити посебно изражена. Имајући у виду да се боравак у овом режиму одликује већим ограничењима у погледу кретања и доступности активности, посебно је важно да време проведено у њему буде организовано на начин који има јасну васпитно-корективну и ресоцијализујућу сврху.

Имајући у виду природу ове посебне мере, НПМ указује да боравак у Одељењу појачаног надзора не представља дисциплинску санкцију, већ превентивну меру која се примењује ради отклањања безбедносних ризика. Стога њена сврха није да замени редовни третман штићеника, па ни на кратак временски период, већ да обезбеди неопходан ниво надзора у периоду у којем постоје разлози за њено одређивање. Управо због рестриктивности боравка у ОПН и његове превентивне природе, током боравка у овом режиму потребно је, у мери у којој то безбедносни разлози дозвољавају, обезбедити штићеницима садржајне и сврсисходне активности и одржавати континуитет рада са њима.

Такође, НПМ и даље остаје при раније изнетом ставу[5] да пракса одређивања посебне мере смештај под појачани надзор у ВПД Крушевац, иако није у супротности са међународним стандардима поступања према малолетницима, нема нормативни основ у домаћем праву, те да би изменама нормативног оквира требало уредити примену посебних мера у ВПД Крушевац, како би се у потпуности испоштовао принцип законитости у њиховој примени. Нацрт новог закона који регулише извршење ове васпитне мере који је од 10. септембра до 1. октобра 2025. године био на јавној расправи, је предвиђао правни основ за примену појачаног надзора према штићеницима васпитно-поправног дома, али након јавне расправе није било даљих активности на нормативном уређењу ове материје.

2.3. ВАНРЕДНИ ДОГАЂАЈИ

Током посете НПМ је посебну пажњу посветио појавама које могу указивати на повећан ризик од насиља, самоповређивања, покушаја самоубиства и других ванредних догађаја, као и начину на који установа реагује у ситуацијама непосредног угрожавања безбедности. У том контексту, разматране су како мере које се предузимају непосредно током или након настанка ванредног догађаја, тако и превентивне активности усмерене на смањење ризика и рад са штићеницима који показују проблематичне или ризичне обрасце понашања.

Према Евиденцији самоповређивања у току 2025. године евидентирано је 27 случајева самоповређивања, а током 2026. године, до актуелне посете НПМ, забележена су 2 случаја. У највећем броју као начин самоповређивања наводи се „сечење“, у по два случаја уписано је „удар шаком“ и „тровање“, а у једном случају „печење цигаретом“. Када су у питању догађаји из 2026. године у једном случају штићеник је посекао руку, наводећи породичне разлоге, док је у другом штићеник ударио руком у зид услед болова у зубу.

[5] Извештај о посети Васпитно-поправном дому у Крушевцу, бр. 411-48/21 од 30. септембра 2021. год.

Посебну пажњу привлаче подаци о покушајима самоубиства. Током 2024. године забележена су три таква случаја, од којих су два била појединачни покушаји вешања, док је у једном случају четири штићеника истовремено покушало вешање. Током 2025. године забележено је пет покушаја самоубиства, од којих су четири била покушаји вешањем, док је у једном случају забележено истовремено пијење шампона и самоповређивање сечењем. У 2026. години, до дана посете, није било забележених покушаја самоубиства.

Установа је, у циљу превенције самоповређивања и суицидалног понашања, развила и спроводи посебне програмске активности. Ови програми се континуирано спроводе и у претходном периоду су били предмет измена, унапређења и ревизије. Резултати учешћа штићеника у овом програму интегришу се у индивидуалне циљеве третмана и систем бодовања и нивоа, који се користи за праћење напретка и процену понашања штићеника. Специјализовани програм за превенцију аутоагресивног понашања, који се реализује кроз групни рад и радионице са штићеницима, има за циљ смањење ризичних облика понашања и пружање додатне психолошке подршке младима који се суочавају са емоционалним и бихејвиоралним тешкоћама. У Одељењу за интензивни рад реализован је и специјализовани програм „Животне кризе и њихово превазилажење“, усмерен на превенцију аутодеструктивног понашања, односно самоповређивања и покушаја самоубиства. Програм је пилотиран са једном групом штићеника и реализован је од краја априла до децембра 2025. године, кроз укупно 20 радионица, у складу са предвиђеним планом и програмом

Поред наведеног, установа је увела и друге активности усмерене на смањење ризичних облика понашања, укључујући едукативне радионице о комуникацијским вештинама, контроли беса, превенцији злоупотребе алкохола и психоактивних супстанци.

У раду са штићеницима који су процењени као ризични учествује и посебан тим за подршку васпитном раду. Тим чине службеници третмана који раде у мањим групама и пружају додатну подршку штићеницима који показују отпор према третману, учестало крше правила, односно испољавају насилно или ауто агресивно понашање. На овај начин установа настоји да повећани ризик код појединих штићеника препозна и обухвати додатним, индивидуализованим облицима стручног рада.

У погледу реаговања на конкретне инциденте, током 2026. године до дана посете није било примене средстава принуде. Током 2025. године принуда је примењена у три наврата према два штићеника. Једна од ових примена детаљније је разматрана у делу извештаја који се односи на наводе о злостављању. У преостала два случаја, према истој штићеници, примењена је физичка снага у једном, а физичка снага уз употребу гумене палице у другом случају. Физичка снага (полуга на десној руци) је примењена до савладавања отпора, док је у другом случају гумена палица примењена након што је штићеница пружала отпор и покушавала да уништи врата просторије у којој је била смештена у режиму појачаног надзора. Запослени су навели да је циљ примене принуде у овом случају био и превенција самоповређивања штићенице.

Просторије које се користе за смештај под појачани надзор опремљене су видео надзором. НПМ позитивно оцењује постојање видео надзора имајући у виду да се у овом режиму често налазе штићеници код којих постоји повећан ризик од аутоагресивног понашања. Видео надзор, међутим, представља само један од елемената система превенције и не може заменити непосредан контакт са штићеником, процену ризика и одговарајући стручни рад.

НПМ позитивно оцењује настојање установе да реаговање на ризична понашања не буде ограничено на примену мера принуде у ситуацијама непосредног угрожавања безбедности, већ да буде праћено развојем превентивних и третманских механизама. Посебно су значајни развој програма усмерених на превенцију самоповређивања и суицидалног понашања и рад са штићеницима склоним насилном понашању.

Истовремено, број забележених покушаја самоубиства у претходном периоду, нарочито поновљена употреба вешања као начина покушаја самоубиства, указује на потребу за континуираним праћењем ризика и даљим унапређивањем система превенције. Процену мотива или евентуалне намере штићеника не би требало заснивати искључиво на оцени да је одређено понашање „манипулативно“, већ сваки случај захтева индивидуалну процену ризика и одговарајуће превентивно поступање.

2.4. ПОВРЕДЕ

У Дому се води Књига повреда, као и посебне евиденције о самоповређивању, покушајима самоубиства и лекарским прегледима након примене принуде. Књига повреда води се у стандардизованом облику и садржи податке о штићенику, датуму прегледа, околностима повређивања, дијагнози и лекарском закључку. Увидом у Књигу повреда утврђено је да су током 2025. године евидентирана 192 случаја повређивања, док је од почетка 2026. године до посете НПМ евидентиран 41 случај. Најчешће су као околности повређивања наведене туча, а затим повреде на раду.

НПМ је увидом у насумично изабране здравствене картоне, Књигу повреда и другу релевантну медицинску документацију утврдио да се повреде, без обзира на начин њиховог настанка, у највећем броју случајева адекватно документују. У медицинским извештајима се наводе околности под којима су повреде настале, описују се њихов изглед и локализација, а повреде се уцртавају у шему тела. Повреде се фотографишу, а фотодокументација се штампа и чува у посебним фасциклама, разврстаним према датумима прегледа. Утврђено је и да се прегледи након примене средстава принуде обављају у прописаним интервалима.

Посебно је значајно што се у медицинској документацији, у већини прегледаних случајева, бележи и изјава штићеника о начину настанка повреде. На тај начин документација омогућава да се објективни медицински налаз сагледа у контексту навода о околностима повређивања.

Међутим, у погледу даљег стручног закључивања о повезаности навода штићеника и објективно утврђених повреда уочена је неуједначена пракса лекара. Иако Књига повреда садржи рубрику „лекарски закључак“, она је у већем броју случајева непопуњена. Увидом у здравствене картоне и Образац бр. 15 – "Лекарски извештај о повредама", такође је уочено да поједини лекари не наводе своје стручно мишљење о томе да ли су констатоване повреде сагласне са наводима о начину њиховог настанка. Уочена је јасна разлика у поступању различитих лекара, јер су у неким извештајима таква мишљења дата, док у другим изостају.

Као пример потпуног документовања повреда, НПМ издваја преглед штићеника А.А. након повређивања у међусобном физичком сукобу. У медицинској документацији од 19. фебруара 2026. године детаљно су описане повреде у пределу чела, потиљка и шаке, њихова локализација, облик и димензије, а повреде су уцртане у шему тела. У документацији се налази и лекарско мишљење о повезаности навода о начину настанка

повреда и утврђеног објективног налаза. У здравственом картону налазе се и извештаји лекара специјалиста Опште болнице Крушевац са истим датумом, у којима су наведене повреде, док се у архиви фотодокументације налазе фотографије које одговарају опису из медицинске документације.

С друге стране, у документацији о прегледу након повратка штићеника Б.Б. из бекства од 5. децембра 2025. године постоји несагласност у нивоу детаљности између записа у здравственом картону и Обрасца бр. 15. Док је у здравственом картону описан већи број огуљотина на ногама, који одговара и фотографијама начињеним том приликом, Образац бр. 15 је инсуфицијентан и недовољно информативан: повреде су описане само као „више модрица по ногама од прескакања ограде", без прецизнијег описа њихове локализације, броја, величине и других карактеристика, као и без лекарског мишљења о повезаности навода о начину настанка повреда и објективног налаза.

Овакав начин вођења медицинске документације не омогућава у сваком случају да се са потребним степеном јасноће утврди однос између навода штићеника о околностима повређивања и објективно констатованих повреда. Посебно је важно да лекарски закључак буде јасно одвојен од навода штићеника, односно да буде могуће утврдити да ли одређени податак о начину настанка повреде представља изјаву штићеника или стручни закључак лекара заснован на обављеном прегледу. Уједначено и потпуно документовање ових података значајно је за праћење поступања према штићеницима, нарочито у случајевима повреда насталих у међусобним сукобима, након бекства, примене принуде или у другим ситуацијама које носе повећан ризик од насиља.

Током разговора са штићеницима НПМ је добио информације да су повреде које су задобили најчешће настајале у међусобним физичким сукобима, при чему су се, према њиховим наводима, најчешће користиле песнице. Штићеници су навели и да се након туче прегледају сви учесници, без обзира на то да ли су се жалили на повреде. Три штићеника са којима је обављен разговор у ОПН такође су навели да су били учесници у међусобном сукобу неколико дана пре посете, при чему су негирали да су приликом раздвајања претрпели физичку силу од стране запослених. Један од њих, А.А., навео је повреде главе задобијене у том сукобу, што је потврђено непосредним прегледом и увидом у медицинску документацију.

НПМ оцењује позитивним постојање систематизоване евиденције повреда, праксу документовања навода штићеника, детаљног медицинског описа повреда, њиховог уцртавања у шему тела и фотографисања, као и чињеницу да се прегледи обављају без одлагања. Истовремено, потребно је обезбедити уједначеност у поступању свих лекара, нарочито у погледу давања јасног лекарског закључка о повезаности навода о начину настанка повреда и објективно утврђених повреда. На тај начин би се обезбедило потпуније и поузданије документовање повреда и околности њиховог настанка.

2.5. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

Тим НПМ је обавио разговоре са већим бројем штићеника и добио је неколико навода о лошем поступању. Они су указивали на постојање вербалног насиља, при чему је стечен утисак да су на такав начин комуникације у извесној мери навикнути. Такође су указивали на случајеве у којима су, према њиховом мишљењу, оптуживани за различите повреде правила и кажњавани без довољно доказа. Напослетку, наводи о физичком и вербалном насиљу нису били усмерени само на поступање запослених, већ су у значајној мери указивали и на проблем међу-штићеничког насиља.

У том погледу, у Одељењу за интензивни рад уочено је постојање изражене неформалне вршњачке структуре, са јасном хијерархијом и улогама које штићеници међусобно успостављају. Према наводима стручних радника и припадника обезбеђења, такви односи повремено доводе до међусобног насиља, док штићеници о овим догађајима углавном не желе да говоре. Овакав став може значајно отежати утврђивање стварних околности појединих случајева насиља. У прилог томе говори и случај штићеника који је задобио тешку повреду главе ударцем тегом, а који је навео да му је тег сам пао са шипке, иако су околности указивале на могућност међу-штићеничког сукоба.

Службеници наводе да су поједини штићеници често раздражљиви, нарочито они који су на одређеној терапији, а неки испољавају изражене психопатолошке црте и организују друге штићенике у вршењу повреда правилника Дома. Припадници службе обезбеђења истакли су и да им је отежано одржавање реда и безбедности због ограничења у погледу ношења и примене средстава принуде, посебно гумене палице, што је нарочито изражено у Одељењу за интензивни рад. НПМ ово сагледава и у контексту потребе да се ред и безбедност у установи обезбеђују уз доследно поштовање принципа неопходности и сразмерности приликом примене средстава принуде.

Током разговора са штићеницима изнети су и наводи о физичком злостављању приликом њиховог ранијег враћања у установу након бекства. Један штићеник навео је да је приликом враћања 2022. године задобио више удараца гуменом палицом по целом телу, док је други навео да је приликом враћања након бекства 2023. године такође био ударан гуменом палицом. Увидом у медицинску документацију утврђено је да су у оба случаја непосредно након враћања у установу евидентиране повреде у виду крвних подлива у пределу задњице и задње стране бутина, чији је изглед у медицинској документацији описан као одговарајући отиску гумене палице. Ови подаци потврђују постојање повреда које су у временској и описној вези са наводима штићеника о употреби гумене палице.

У односу на последњи случај, из децембра 2025. године, штићеник је навео да је након хватања и враћања у Дом био ударан у пределу целог тела. Недостаци у документовању повреда у овом случају су већ раније описани:[6] у здравственом картону се говори о огреботинама на ногама и рамену, што одговара фотографијама повредама, док су у посебном извештају о повредама ове повреде описане „више модрица по ногама од прескакања ограде“, без детаљнијег описа и без мишљења лекара о повезаности навода и објективног налаза. Стога расположива документација не омогућава поуздану оцену навода о начину настанка повреда, односно не даје довољно основа за закључак да су повреде настале услед поступања припадника обезбеђења.

Посебно је значајан догађај из јула 2025. године, када је један штићеник физички напао службеника обезбеђења, након чега су према њему средства принуде применили више припадника обезбеђења. Према анализи коју је након догађаја спровело руководство Дома, принуда није примењена у складу са прописима, јер припадници обезбеђења нису престали са применом одмах након што је престао отпор штићеника, већ су наставили са применом физичке снаге и гумене палице. Штићеник је након догађаја прегледан у домској амбуланти, а потом упућен у локалну здравствену установу, где је због задобијених повреда задржан на лечењу.

[6] Видети поглавље 2.4. Повреде.

НПМ позитивно оцењује чињеницу да је руководство Дома након догађаја извршило анализу поступања припадника Службе за обезбеђење и утврдило прекомерну и неправилну примену принуде, као и да су против припадника који су учествовали у инциденту предузете мере – суспензија и дисциплинско кажњавање. Истовремено, НПМ указује да је неопходно да се на овакве случајеве реагује одлучно и да санкционисање буде сразмерно тежини утврђене повреде радне обавезе и дужности,[7] како би се јасно потврдио принцип нетолеранције према злостављању и прекомерној употреби силе.

Додатно забрињава чињеница да је надлежно јавно тужилаштво о прекорачењу овлашћења у примени средстава принуде обавештено тек у фебруару 2026. године, иако сам догађај одиграо у јулу 2025. године. Овакво одлагање обавештавања надлежног истражног органа може отежати благовремено прикупљање доказа и утврђивање свих околности догађаја, укључујући и евентуалну кривичну одговорност учесника.

2.5.1. ПОДНЕСЦИ И ПРИТУЖБЕ

У претходним извештајима НПМ је указивао на значај постојања делотворног и штићеницима прилагођеног механизма за подношење притужби, као и на потребу да се штићеници упознају са начином његовог коришћења и охрабре да га користе када сматрају да су им права повређена. Посебно је указано на значај темељног и ефикасног испитивања притужби које се односе на угрожавање или повреду тела или здравља штићеника.

Према информацијама добијеним током ове посете, од претходне посете НПМ штићеници нису поднели ниједну формалну притужбу. Служба за опште послове навела је да је Дом, поступајући по препоруци НПМ, организовао различите едукације о притужбеном поступку и предузимао активности усмерене на оснаживање штићеника да користе овај механизам заштите својих права. Ипак, наведене активности до сада нису довеле до формалног подношења притужби.

НПМ оцењује да чињеница да притужбе нису подношене сама по себи не упућује на закључак да штићеници немају разлога за незадовољство, али истовремено представља околност коју је потребно имати у виду приликом процене делотворности притужбеног механизма. Посебно имајући у виду налазе о постојању вербалног и међу-штићеничког насиља, као и утврђене случајеве неправилног поступања службеника, важно је да штићеници имају стварну могућност да без страха од негативних последица укажу на такве појаве и да буду упознати са начином на који то могу учинити.

[7] Службеници су кажњени смањењем плате 20% у наредних један или два месеца.

3. ПРЕПОРУКЕ

На основу налаза из посете, НПМ упућује следеће препоруке:

редни број	ПРЕПОРУКА
1.	**ВПД Крушевац ће штићенике према којима се примењује смештај под појачани надзор укључити у одговарајуће облике третманског рада, у мери која је спојива са сврхом и трајањем ове мере.**
2.	**У ВПД Крушевац лекари ће, када је на прегледу утврђено да штићеник има повреде, у извештајима о обављеним прегледима давати своје мишљење о повезаности навода штићеника о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.**
3.	**ВПД Крушевац ће унапредити мере за превенцију и благовремено препознавање ризика од међу-штићеничког насиља и обезбедити адекватну заштиту штићеника који су изложени насиљу.**
4.	**ВПД Крушевац ће за утврђена прекорачења овлашћења у примени средстава принуде изрицати дисциплинске мере сразмерне тежини учињене повреде и последицама поступања службеника и које ће јасно показати одлучност руководства да такво поступање није дозвољено и да се неће толерисати.**
5.	**ВПД Крушевац ће о сазнањима која указују на могуће прекорачење овлашћења у примени средстава принуде без одлагања обавештавати надлежно јавно тужилаштво.**